

УДК 342.9:351.74:343.261(477)

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.93.3.29>

**АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ
ЗА НЕОБЕРЕЖНЕ ЗНИЩЕННЯ АБО ПОШКОДЖЕННЯ
ВІЙСЬКОВОГО МАЙНА (СТ. 172-12 КУПАП):
АНАЛІЗ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ**

Мердова О.М.,

*кандидат юридичних наук, професор,
заступник директора з освітньої та науково-дослідної
діяльності навчально-наукового інституту підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної поліції імені Е.О. Дідоренка,
Донецький державний університет внутрішніх справ
ORCID: 0000-0003-0769-2364*

Умрихіна І.О.,

*доктор філософії в галузі права, доцент,
завідувач кафедри адміністративно-правових
дисциплін факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності НПУ,
Донецький державний університет внутрішніх справ
ORCID: 0009-0003-9041-5831*

Шишкарьова О.Г.,

*старший викладач кафедри адміністративно-правових
дисциплін факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності НПУ,
Донецький державний університет внутрішніх справ
ORCID: 0009-0000-0086-6486*

Мердова О.М., Умрихіна І.О., Шишкарьова О.Г. Адміністративна відповідальність за необережне знищення або пошкодження військового майна (ст. 172-12 КУпАП): аналіз судової практики.

У статті досліджено адміністративну відповідальність за необережне знищення або пошкодження військового майна, передбачену ст. 172-12 КУпАП, крізь призму судової практики та вимог адміністративного процесу. Актуальність проблематики обумовлена тим, що в умовах тривалої збройної агресії та функціонування сектору безпеки й оборони в режимі підвищених навантажень збереження військового майна набуває не лише матеріально-економічного, а й безпосередньо оборонного значення, а результати притягнення до відповідальності істотно залежать від процесуальної якості документування і доказування. Метою дослідження визначено виявлення тенденцій правозастосування ст. 172-12 КУпАП, систематизацію типових помилок під час оформлення матеріалів, а також формування практичних рекомендацій для уповноважених суб'єктів. Емпіричну основу становлять 144 судові рішення у справах за ст. 172-12 КУпАП за період 01.01.2019–31.12.2025 років, відібрані з Єдиного державного реєстру судових рішень. Отримані результати свідчать, що 41,7% розглянутих справ завершилися визнанням особи винною з накладенням стягнення (переважно штрафу), 17,4% – звільненням від відповідальності за малозначністю (ст. 22 КУпАП), 20,8% – закриттям провадження, причому переважна підстава закриття пов'язана зі спливом строків притягнення (ст. 38, п. 7 ст. 247 КУпАП). Додатково встановлено, що повернення матеріалів для належного оформлення (9%) корелює з недоліками протоколів та додатків: неконкретизованістю часу/місця/обставин події, формальним описом

об'єктивної сторони без розкриття необережності, недоведеністю причинного зв'язку, прогалинами у підтвердженні статусу військового майна та його закріплення, а також порушеннями вимог ст. 256 КУпАП. Доведено, що суди фактично застосовують структурований підхід до перевірки елементів складу правопорушення та орієнтуються на стандарт належності й допустимості доказів (ст. 251 КУпАП), не ототожнюючи протокол із достатнім доказом вини. Практичне значення результатів полягає у формуванні процесуально-орієнтованих рекомендацій щодо стандартизації документування, контролю строків та доказування причинного зв'язку і шкоди, що підвищує якість адміністративного провадження й узгодженість правозастосування.

Ключові слова: адміністративне провадження; адміністративна відповідальність; військові адміністративні правопорушення; військове майно; протокол про адміністративне правопорушення; належність і допустимість доказів; строки; закриття провадження.

Merdova O.M., Umrykhina I.O., Shyshkaryova O.G. Administrative liability for negligent destruction or damage to military property (Article 172-12 of the Code of Ukraine on Administrative Offenses): analysis of judicial practice.

The article examines administrative liability for negligent destruction or damage to military property under Article 172-12 of the Code of Ukraine on Administrative Offenses (CUAO) through the lens of judicial practice and the requirements of administrative procedure. The relevance of the topic is driven by the fact that, amid prolonged armed aggression and the heightened operational burden on the security and defence sector, preservation of military property has not only economic but also direct defence significance, while the effectiveness of liability mechanisms largely depends on procedural accuracy in documenting and proving the offense. The research aims to identify trends in court practice concerning Article 172-12 CUAO, to systematize recurring deficiencies in the documentation of administrative offense materials, and to formulate practical recommendations for law enforcement and other authorized actors. The empirical base includes 144 judicial decisions in cases under Article 172-12 CUAO for the period 01 January 2019–31 December 2025, selected from the Unified State Register of Court Decisions. The quantitative distribution of outcomes demonstrates that 41.7% of cases ended with a finding of guilt and the imposition of an administrative sanction (predominantly a fine), 17.4% resulted in release from liability due to insignificance (Article 22 CUAO), and 20.8% were terminated. A key procedural pattern is that termination most often stems from the expiration of the statutory time limits for imposing an administrative sanction (Article 38 in conjunction with Article 247(7) CUAO), indicating systemic risks related to delays in drafting and forwarding materials. Additionally, 9% of decisions involved returning materials for proper rectification, which correlates with recurring flaws in protocols and annexes: insufficient specification of time, place, and factual circumstances; overly general descriptions of the objective side of the offense without demonstrating negligence; failure to establish a causal link between conduct and damage; inadequate proof that the object qualifies as «military property» and is assigned to the responsible person; and non-compliance with the formal requirements for protocols under Article 256 CUAO.

The analysis of reasoning parts of decisions shows that courts apply a structured verification of the elements of the offense and rely on the standard of relevance and admissibility of evidence (Article 251 CUAO), treating the protocol as a procedural document rather than a self-sufficient proof of guilt. The article provides process-oriented recommendations focused on improving documentation quality, ensuring time-limit control, strengthening evidence on causation and damage valuation (including the practical role of cost calculation certificates as a minimum supporting document where appropriate), and safeguarding procedural guarantees. These measures are intended to enhance the overall quality of administrative proceedings and promote greater consistency in the application of Article 172-12 CUAO.

Key words: administrative proceedings; administrative liability; military administrative offenses; military property; protocol on administrative offense; relevance and admissibility of evidence; deadlines; closure of proceedings.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження адміністративної відповідальності за необережне знищення або пошкодження військового майна (ст. 172-12 КУпАП) зумовлена тим, що в умовах тривалої збройної агресії проти України та функціонування сектору безпеки й оборони в режимі підвищених навантажень збереження військового майна набуває не лише матеріально-економічного, а й безпосередньо оборонного значення. Будь-які втрати, пошкодження чи виведення з ладу майна, навіть спричинені необережністю, здатні впливати на боєздатність підрозділів,

безпеку персоналу, ритмічність виконання службово-бойових завдань, а отже – потребують дієвих і водночас юридично бездоганих механізмів реагування. Разом із тим саме адміністративно-деліктна площина цієї категорії справ є чутливою до процесуальних помилок: недотримання вимог щодо належного документування події та вини, формальний підхід до встановлення причинного зв'язку між діями (бездіяльністю) та наслідками, неповнота фіксації обставин, проблеми з визначенням суб'єкта відповідальності, а також використання неналежних або недостатніх доказів нерідко призводять до скасування постанов, закриття проваджень або повернення матеріалів для доопрацювання. Це, у свою чергу, знижує превентивний ефект норми, породжує неоднаковість правозастосування та підвищує ризики порушення гарантій справедливого провадження.

Саме тому звернення до судової практики як емпіричної основи дозволяє перейти від загальних тез до перевірених висновків про те, як норма реально працює, які аргументи є переконливими для суду, які дефекти матеріалів найчастіше виявляються критичними та які стандарти доказування фактично застосовуються. Емпірична база дослідження, сформована на підставі 144 судових рішень у справах за ст. 172-12 КУпАП за період з 01.01.2019 до 31.12.2025 років, відібраних з Єдиного державного реєстру судових рішень, забезпечує достатню репрезентативність для виявлення тенденцій правозастосування в динаміці, систематизації типових помилок при документуванні та формулюванні практичних рекомендацій, спрямованих на підвищення якості адміністративного провадження у зазначеній категорії справ.

Мета дослідження полягає у виявленні тенденцій судової практики застосування статті 172-12 КУпАП, систематизації типових помилок при документуванні адміністративних правопорушень у зазначеній категорії справ, формулюванні практичних рекомендацій для правозастосування.

Стан опрацювання проблематики. Проблематика адміністративної відповідальності військовослужбовців у сучасних умовах перебуває в центрі уваги адміністративно-правової доктрини, що зумовлено як розширенням практики застосування норм глави 13-Б КУпАП, так і підвищенням вимог до гарантій прав людини в адміністративному провадженні під час воєнного стану. Водночас наукові розвідки здебільшого зосереджені на загальнотеоретичних засадах, класифікаціях і процесуальних гарантіях, тоді як вузькоспеціалізований аналіз застосування окремих складів військових адміністративних правопорушень (зокрема ст. 172-12 КУпАП) крізь призму судової практики й типових дефектів документування залишається фрагментарним.

У науковій літературі питання адміністративної відповідальності військовослужбовців розглядається переважно у загальнотеоретичному та процесуальному вимірах. Окремий сегмент наукової дискусії становлять праці, присвячені загальним питанням юридичної відповідальності за військові правопорушення. Так, О.М. Фесенко, І.В. Козакова та О.С. Шнипко розглядають юридичну відповідальність за військові правопорушення крізь призму узгодженості підходів до кваліфікації та співвідношення різних видів відповідальності, однак їх висновки мають здебільшого загальний характер [1]. У контексті загальної характеристики юридичної відповідальності військовослужбовців за адміністративним законодавством заслуговують на увагу висновки Л.Р. Білої-Гіунової, яка робить акцент на специфіці притягнення військовослужбовців до адміністративної відповідальності, необхідності врахування їх особливого правового статусу та співвідношення адміністративної й дисциплінарної відповідальності, що є важливим методологічним підґрунтям для подальших прикладних досліджень [2]. Помітним є й інтерес до дефініційного апарату та ознак військових адміністративних правопорушень. Так, М.С. Моїсєєв уточнює поняття та ознаки військових адміністративних правопорушень, підкреслюючи роль особливого суб'єкта і публічного інтересу, але наголошені ознаки потребують подальшої конкретизації на матеріалі судової практики щодо окремих складів, зокрема ст. 172-12 КУпАП [3]. На рівні теорії адміністративної відповідальності військовослужбовців важливий внесок зробив М.В. Рябовол, який розкриває мету, поняття та засади адміністративної відповідальності військовослужбовців, визначаючи її місце в системі юридичної відповідальності, проте без детального аналізу судових стандартів доказування в справах щодо необережного пошкодження/знищення майна [4]. Процесуально-правовий вимір проблеми, зокрема гарантії прав військовослужбовців під час притягнення їх до адміністративної відповідальності за військові правопорушення, розкрито у праці М.Ю. Веселова, в якій зосереджується увага на гарантіях прав військовослужбовців у провадженні про військові адміністративні правопорушення та наголошується на ризиках формалізму, потребі належної процедури, права на захист і доказування; водночас поза фокусом залишається систематизація типових помилок документування за конкретними статтями КУпАП [5].

Отже, аналіз останніх публікацій свідчить про наявність сформованого теоретико-методологічного підґрунтя щодо адміністративної відповідальності військовослужбовців і військових адміністративних правопорушень загалом, а також про істотну увагу до гарантій прав людини у відповідних провадженнях. Водночас у науковому дискурсі простежується дефіцит комплексних емпіричних досліджень, які б системно узагальнювали судову практику застосування конкретних статей глави 13-Б КУпАП, виокремлювали типові помилки документування та пропонували прикладні, процедурно «приземлені» рекомендації для правозастосувачів. З огляду на це актуалізується потреба в дослідженні тенденцій судової практики застосування ст. 172-12 КУпАП на масиві судових рішень, із подальшою систематизацією дефектів доказування та процесуального оформлення матеріалів і формуванням рекомендацій, спрямованих на підвищення якості адміністративного провадження у справах про необережне знищення або пошкодження військового майна.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день адміністративна відповідальність за необережне знищення або пошкодження військового майна передбачена ст. 172-12 КУпАП, яка має таку редакцію:

«Необережне знищення або пошкодження зброї, бойових припасів, засобів пересування, військової і спеціальної техніки чи іншого військового майна –

тягне за собою накладення штрафу від ста до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арешт з утриманням на гауптвахті на строк до десяти діб.

Діяння, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені в умовах особливого періоду, – тягнуть за собою накладення штрафу від однієї до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арешт з утриманням на гауптвахті на строк від десяти до п'ятнадцяти діб» [6].

Аналіз законодавчої конструкції статті 172-12 КУпАП свідчить про її відносно стабільний характер, проте реальна картина правозастосування може бути об'єктивно оцінена лише на підставі вивчення судової практики. Для з'ясування тенденцій застосування зазначеної норми, виявлення типових помилок при кваліфікації діянь та документуванні адміністративних правопорушень нами проаналізовано 144 судові рішення, винесені судами України у справах про адміністративні правопорушення за статтею 172-12 КУпАП за період з 01.01.2019 до 31.12.2025 років, які відбиралися з Єдиного державного реєстру судових рішень [7].

Структурний аналіз результатів розгляду справ дозволяє виокремити кілька характерних тенденцій судової практики. Із загального масиву проаналізованих постанов 60 рішення (що становить приблизно 41,7% від загальної кількості) завершилися визнанням особи винною у вчиненні адміністративного правопорушення з накладенням відповідного стягнення, причому переважаючим видом адміністративного стягнення виступав штраф.

Водночас показовим є той факт, що 30 справи (близько 20,8% від вибірки) було закрито у зв'язку з наявністю підстав, передбачених статтею 247 КУпАП. Аналіз структури цих рішень виявляє дві основні групи підстав для закриття проваджень. Переважна більшість – 26 справ (що становить 86,7% від усіх закритих проваджень або 18,1% від загальної вибірки) – було закрито через закінчення строків притягнення до адміністративної відповідальності на підставі статті 38 КУпАП та пункту 7 статті 247 КУпАП. Така статистика свідчить про системні проблеми в організації провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з недотриманням процесуальних строків на стадії досудового розслідування та направлення матеріалів до суду. Лише у 4 випадках (13,3% від закритих проваджень) підставою для закриття стала відсутність у діянні складу адміністративного правопорушення відповідно до пункту 1 статті 247 КУпАП. Незначна кількість таких рішень може свідчити про те, що на стадії складання протоколів уповноважені особи здебільшого правильно визначають наявність ознак складу правопорушення, проте мають значні труднощі із дотриманням процесуальних строків.

У 25 випадках (приблизно 17,4% від загальної кількості) правопорушників було звільнено від адміністративної відповідальності на підставі статті 22 КУпАП через малозначність вчиненого правопорушення. Така статистика актуалізує питання критеріїв розмежування малозначних і «звичайних» правопорушень у контексті необережного знищення чи пошкодження військового майна.

Окрему категорію становлять 13 судових актів (близько 9%), якими матеріали справ було повернуто або направлено для належного оформлення чи доопрацювання. Типовими підставами для таких рішень виступали недоліки в оформленні протоколів про адміністративні правопорушення або відсутність необхідних додатків до них, що свідчить про недостатню обізнаність уповноважених осіб із процесуальними вимогами документування правопорушень.

Крім того, 16 судових постанов (приблизно 11,1% від вибірки) мали суто процесуальний характер і не стосувалися вирішення справи по суті (об'єднання проваджень, поновлення строків апеляційного оскарження тощо).

Аналіз мотивувальних частин судових рішень дозволяє виокремити усталену методологію встановлення судами наявності або відсутності складу адміністративного правопорушення, передбаченого статтею 172-12 КУпАП. Суди послідовно застосовують структурований підхід, здійснюючи перевірку доведеності кожного елемента складу правопорушення.

Щодо об'єкта адміністративного правопорушення, суди акцентують увагу на необхідності встановлення того, що предметом посягання виступає саме військове майно, а не будь-яке інше майно військового підрозділу чи установи. Зазначимо, що відповідно до положень чинного законодавства до військового майна належать будинки, споруди, передавальні пристрої, всі види озброєння, бойова та інша техніка, боєприпаси, пально-мастильні матеріали, продовольство, технічне, аеродромне, шкіперське, речове, культурно-просвітницьке, медичне, ветеринарне, побутове, хімічне, інженерне майно, майно зв'язку, а також акції, частки у статутному капіталі юридичних осіб, майнові права інтелектуальної власності тощо [8]. З огляду на це, типова логіка судового дослідження передбачає перевірку документального підтвердження належності майна до категорії військового: наявність відповідних облікових документів, інвентарних описів, актів приймання-передачі, даних про балансоутримувача, присвоєння інвентарного номера тощо. Відсутність належного документування статусу майна нерідко стає підставою для закриття провадження через недоведеність складу правопорушення.

Об'єктивна сторона правопорушення підлягає особливо ретельній перевірці судами. Встановленню підлягають: безпосередній факт знищення або пошкодження військового майна, конкретні обставини вчинення протиправного діяння, час і місце його вчинення, а також причинний зв'язок між діянням особи та настанням шкідливих наслідків. Суди критично оцінюють протоколи, в яких опис події носить оціночний або абстрактний характер (наприклад, формулювання «пошкодив майно» без деталізації механізму пошкодження, конкретного часу події, характеру та обсягу пошкоджень). Відсутність конкретизації об'єктивної сторони розцінюється як істотний недолік, що унеможливує притягнення до відповідальності.

Суб'єкт адміністративного правопорушення перевіряється судами на предмет наявності у особи статусу суб'єкта відповідальності за статтею 172-12 КУпАП. Хоча у більшості справ це питання є безспірним, суди неодмінно встановлюють належність особи до відповідної категорії суб'єктів. Наголосимо, що суб'єктом може бути лише військовослужбовці, військовозобов'язані або резервісти під час проходження зборів, що обумовлено як системним місцем цієї норми в главі 13-Б КУпАП, так і змістом охоронюваних нею суспільних відносин, пов'язаних із забезпеченням військової дисципліни, належного зберігання та експлуатації військового майна.

Суб'єктивна сторона традиційно викликає найбільше труднощів у правозастосуванні. Суди очікують від матеріалів справи принаймні мінімального обґрунтування форми вини у вигляді неосторожності (недбалості чи самовпевненості). Зокрема, встановленню підлягає: які саме правила, інструкції чи нормативні вимоги було порушено особою; що конкретно особа могла і повинна була передбачити; в чому проявилася її неосторожність. Відсутність у протоколі аналізу суб'єктивної сторони нерідко призводить до повернення матеріалів для доопрацювання або закриття провадження.

Кваліфікуючі ознаки, передбачені частиною 2 статті 172-12 КУпАП (вчинення діяння в умовах особливого періоду), також підлягають обов'язковому встановленню та документуванню. У значній частині проаналізованих справ суди прямо посилаються на факт перебування держави в особливому періоді, що кореспондує із застосуванням кваліфікованого складу правопорушення. Водночас матеріали справи повинні чітко відображати, чому застосовано саме частину 2 (а не частину 1) статті 172-12 КУпАП, та які конкретні обставини підтверджують наявність відповідного правового режиму. Відсутність такого обґрунтування ускладнює або унеможливує застосування підвищеної санкції. Звернемо увагу, що особливий період в Україні діє з 17 березня 2014 року після оприлюднення Указу Президента «Про часткову мобілізацію» № 303/2014 [9], тобто з моменту набуття чинності названого указу всі факти вчинення неосторожного знищення або пошкодження військового майна кваліфікувалися лише за ч. 2 ст. 172-12 КУпАП, що підтверджується проаналізованими нами судовими рішеннями.

Систематизація судової практики дозволяє виокремити десять основних категорій помилок, що допускаються уповноваженими особами при документуванні адміністративних правопорушень, пов'язаних із необережним знищенням або пошкодженням військового майна.

1. Неконкретизованість обставин вчинення правопорушення. Найпоширенішою вадою протоколів є відсутність чіткої фіксації часу, місця та конкретних обставин події. Суди неодноразово зазначають, що «у протоколі не конкретизовано час, місце та обставини вчинення правопорушення», внаслідок чого встановлення об'єктивної сторони складу правопорушення стає неможливим. Зокрема, відсутня деталізація умов експлуатації або зберігання майна, що унеможливує оцінку причин його пошкодження (справи № 462/4547/24, № 473/3177/21, № 308/2460/19 [7]).

2. Формальність опису об'єктивної сторони. Значна кількість протоколів містить лише загальні формулювання на кшталт «пошкодив військове майно» без розкриття конкретних дій або бездіяльності особи, що призвели до настання шкідливих наслідків. Суди констатують, що «опис правопорушення є загальним і не розкриває, у чому полягали протиправні дії». Така абстрактність унеможливує встановлення причинно-наслідкового зв'язку та форми вини (справи № 462/4547/24, № 308/2460/19, № 473/3177/21 [7]).

3. Недоведеність причинного зв'язку. Суттєвою прогалиною у доказуванні є відсутність обґрунтування причинного зв'язку між поведінкою особи та фактом знищення чи пошкодження майна. Суди вказують, що «матеріали справ не містять доказів причинного зв'язку між діями особи та наслідками», що є обов'язковою умовою встановлення об'єктивної сторони складу адміністративного правопорушення (справи № 336/378/20, № 495/9182/23 [7]).

4. Недостатність доказової бази вини. Поширеною помилкою є обмеження доказової бази виключно протоколом про адміністративне правопорушення та поясненнями особи без додаткових підтверджуючих матеріалів. Суди послідовно наголошують, що «сам по собі протокол не є беззаперечним доказом вини особи», а вина має бути доведена сукупністю взаємоузгоджених доказів (справи № 495/9182/23, № 336/378/20 [7]).

5. Невстановлення статусу військового майна. Критичною вадою є відсутність у матеріалах справи документів, які підтверджують належність пошкодженого чи знищеного майна до категорії військового та його закріплення за конкретною особою або підрозділом. Суди зазначають, що без такого підтвердження неможливо встановити об'єкт адміністративного правопорушення (справи № 336/378/20, № 495/9182/23 [7]).

6. Відсутність доказів факту та характеру пошкодження. Суди звертають увагу на відсутність належних доказів, що підтверджують факт та характер пошкодження військового майна: актів огляду, фотофіксації, актів технічного стану, експертних висновків тощо. Така прогалина унеможливує об'єктивну оцінку обсягу заподіяної шкоди (справа № 336/378/20 [7]).

7. Недокументованість розміру матеріальної шкоди. У низці справ розмір матеріальної шкоди не підтверджується відповідними розрахунками, калькуляціями, оціночними висновками чи довідками про вартість ремонту або відновлення майна. Суди констатують, що «розмір матеріальної шкоди документально не підтверджений», що ускладнює застосування адекватної санкції (справа № 613/2068/25 [7]). Зазначимо, що у проаналізованій судовій практиці довідка-розрахунок про розмір шкоди/збитків зазвичай сприймається судами як мінімально достатній документ для підтвердження вартісного показника наслідків за ст. 172-12 КУпАП, за умови що інші елементи складу правопорушення (факт пошкодження, причинний зв'язок, необережність, належність майна до військового) підтверджені належними та допустимими доказами.

8. Порушення процесуальних вимог до оформлення протоколу. Значна кількість протоколів не відповідає вимогам статті 256 КУпАП щодо обов'язкових реквізитів: відсутні або неповні дані про особу правопорушника, не зазначені свідки події, немає відміток про роз'яснення прав, відсутні необхідні підписи (справи № 445/2889/24, № 308/2460/19 [7]).

9. Порушення права на захист. Суди фіксують випадки неналежного роз'яснення особі її процесуальних прав або відсутність відміток про таке роз'яснення. Найчастіше це проявляється у неналежному повідомленні особи про час і місце розгляду справи або відсутності контактних даних для здійснення такого повідомлення (справа № 462/4547/24 [7]).

10. Несвоечасність процесуальних дій. Найбільш критичною з точки зору наслідків є помилка, пов'язана із затягуванням оформлення матеріалів та їх направлення до суду, що призводить до пропуску строків, передбачених статтею 38 КУпАП. Як наслідок, справи підлягають обов'язково-

му закриттю на підставі пункту 7 статті 247 КУпАП незалежно від доведеності інших елементів складу правопорушення (справи № 138/2533/25, № 185/3052/24 [7]).

Висновки. Підсумовуючи зазначимо, що проведений нами аналіз 144 судових рішень у справах за ст. 172-12 КУпАП засвідчив, що правозастосування цієї норми є достатньо інтенсивним і водночас високочутливим до якості документування та процесуальної дисципліни, що безпосередньо впливає на досягнення превентивної мети адміністративної відповідальності. На підставі виявлених тенденцій і типових помилок можна сформулювати такі практичні рекомендації для правозастосування:

1. При складанні протоколів про адміністративні правопорушення за статтею 172-12 КУпАП необхідно обов'язково конкретизувати: точний час і місце події (дата, година, конкретна локація); детальний опис механізму знищення або пошкодження (які саме дії/бездіяльність особи призвели до настання наслідків); характер та обсяг пошкоджень із зазначенням конкретних частин/елементів військового майна; причинний зв'язок між поведінкою особи та наслідками.

2. Для підтвердження належності майна до військового необхідно долучати: інвентарні описи, акти приймання-передачі, витяги з облікових документів, довідки балансоутримувача з обов'язковим зазначенням інвентарного номера та класифікаційної категорії майна.

3. З метою належного обґрунтування суб'єктивної сторони (необережності) у протоколі слід чітко вказувати: які конкретно правила експлуатації, зберігання чи поводження з майном були порушені (із посиланням на відповідні інструкції, настанови, накази); що особа могла і повинна була передбачити; в чому проявилася недбалість чи самовпевненість.

4. До матеріалів справи обов'язково слід долучати будь-які фактичні дані, які можуть слугувати доказами у справі, наприклад, фото пошкодженого майна, акти технічного стану пошкодженого майна, довідки-розрахунки про розмір матеріальної шкоди з обґрунтуванням методики розрахунку, за необхідності – висновки експертів або спеціалістів.

5. У всіх випадках застосування частини 2 статті 172-12 КУпАП необхідно в протоколі зазначити факт особливого періоду із посиланням на Указ Президента України від 17 березня 2014 року № 303/2014 «Про часткову мобілізацію» та наступні укази про продовження особливого періоду.

6. Для запобігання порушенням строків притягнення до відповідальності рекомендується запровадити систему календарного контролю за перебігом строків із моменту виявлення правопорушення, з обов'язковим призначенням відповідальної особи та веденням журналу обліку проваджень.

7. При оформленні протоколів необхідно неухильно дотримуватися вимог статті 256 КУпАП щодо обов'язкових реквізитів, належного роз'яснення прав особі, забезпечення можливості надання пояснень та участі захисника.

Перспективним напрямом подальших досліджень, на нашу думку, є вироблення критеріїв малозначності за ст. 172-12 КУпАП із урахуванням виду майна, умов служби та наслідків; деталізація стандартів доказування необережності та причинного зв'язку в типових ситуаціях пошкодження/знищення військового майна; напрацювання відомчих методичних рекомендацій із уніфікованими формами актів огляду, довідки-розрахунку та переліком мінімально необхідних доказів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Фесенко О.М., Козакова І.В., Шнипко О.С. До питання про юридичну відповідальність за військові правопорушення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія ПРАВО. 2022. Вип. 74. Ч. 2. С. 237-243. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.74.74>.
2. Біла-Тіунова Л.Р. Окремі аспекти юридичної відповідальності військовослужбовців за адміністративним законодавством. *Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. м. Одеса, 26 квітня 2024 року. Одеса : Фенікс, 2024. С. 29-31. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/bitstreams/9f0f2558-2ddb-44e3-afe3-ca63d082b7b3/download#page=29>.
3. Моїсєєв М.С. Військові адміністративні правопорушення: поняття та характерні ознаки. *Наукові записки*. Серія: Право. 2024. Вип. 16. С. 115-119. DOI: <https://doi.org/10.36550/2522-9230-2024-16-115-119>.

4. Рябовол М.В. Мета, поняття, сутність та засади адміністративної відповідальності військовослужбовців Збройних Сил України. *Наукові записки*. Серія: Право. 2023. Вип. 14. С. 157-162. DOI: DOI: <https://doi.org/10.36550/2522-9230-2023-14-157-162>.
5. Веселов М.Ю. Забезпечення прав військовослужбовців під час притягнення їх до адміністративної відповідальності за військові правопорушення. *Реалізація прав людини у діяльності правоохоронних органів*: матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції. м. Кривий Ріг, 26 травня 2023 року. Кривий Ріг: КННІ ДонДУВС, 2023. С. 97-100. URL: https://dnuvs.ukr.education/wp-content/uploads/2023/08/zbirnyk_tez_realizacziya_prav_lyudyny_u_diyalnosti_pravoohoronnyh.pdf#page=97.
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-X .URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#n3801>.
7. Аналіз судових постанов у справах про адміністративні правопорушення за статтею 172-12 КУпАП за період з 01.01.2019 до 31.12.2025 років. URL: <https://docs.google.com/spreadsheets/d/1fZKQ1Rkgj3q44vnJy-1Hk2VFhjmBcAkl/edit?usp=sharing&ouid=104660973993042239608&rtprof=true&sd=true>.
8. Про правовий режим майна у Збройних Силах України: Закон України від 21 вересня 1999 року № 1075-XIV .URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1075-14#Text>.
9. Про часткову мобілізацію: Указ Президента України від 17 березня 2014 року № 303/14. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/303/2014#Text>.

Дата першого надходження рукопису до видання: 04.02.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 20.02.2026
Дата публікації: 5.03.2026

© Мердова О.М., Умрихіна І.О., Шишкарьова О.Г., 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії СС ВУ 4.0